

את כפרתן. שנים רבות של לימוד התורה וקיומה הפכו אותה למצות אנשים מלומדה; ושיגרת ההרגל קרובה להביא לידי יהירות; שוב אין האדם שוקל כל צעד בחייו; שוב אין הוא מרענן ומחדש את תלמודו כדי לְמוֹד את מעשיו באמת מידה נכונה. הכהן המשיח שטעה בהוראה לעצמו, ועי"כ שגג במעשה – יקרב אל ה' בבחינת פר בן בקר; יידור להתרחק מכל יהירות של זיקנה, מכל שיגרה בלימוד התורה וקיומה (רש"י הירש, ויקרא ד,ג).

*

אשר נשיא יחטא...

רבי שמעון בן לקיש אומר: נשיא שחטא, מלקין אותו בבית דין של שלשה. מהו להחזירו לגדולתו לאחר שנלקה? אמר רבי חגי: מוטב שלא יחזירוהו לגדולתו, שלא יתנקם בהם אח"כ ויהרגם. שמע רבי יהודה נשיאה וכעס (על רבי שמעון בן לקיש). שלח שוטרים לעצרו והוא ברח ונמלט באחד המגדלים, ויש אומרים שנמלט למגדל שבכפר חטיין (ונחבא שם). עלה רבי יוחנן לבית הועד, עלה גם רבי יהודה נשיאה לבית הועד. אמר לו (הנשיא לרבי יוחנן): למה אדוני אינו אומר לנו דבר תורה? התחיל רבי יוחנן לטפח ביד אחת. אמר לו (הנשיא): וביד אחת מטפחים? אמר לו: לאו – היש כאן בן לקיש?... אמר לו: ואיה הוא? אמר לו: באחד המגדלות. אמר לו (הנשיא): אני ואתה נצא לקראתו (לכבודו).

שלח רבי יוחנן לריש לקיש: הכן לך דבר תורה, שהנשיא יוצא לקראתך. יצא הוא (ממחבואו) לקראתם ואמר: דוגמא שלכם דומה לבוראכם – כשבא הקב"ה לגאול את ישראל ממצרים, לא שלח לא שליח ולא מלאך אלא הקב"ה בכבודו ובעצמו... אמרו לו: ומה ראית לומר הלכה זו (– נשיא שחטא וכו')? אמר להם: מה אתם סבורים, שמא מפני יראתי מכם הייתי מונע (מן התלמידים) תורתו של הקב"ה?... (עפ"י ירושלמי רפ"ג).

דף י

'דתנו רבנן והקריב על חטאתו – מלמד שמביא חטאתו משעבר...' – אולי דרש כן מהמשך הכתוב והקריב על חטאתו אשר חטא – לרבות (וע' 'תורה תמימה' ויקרא ד. וצ"ב).

'רבי שמעון אומר: אם נודע להם עד שלא נתמנו – חיבים. ומשנתמנו – פטורים' – בירושלמי מפרש טעמו של ר' שמעון, מפני שגדולתם מכפרת [ודוקא כאשר לא חל עדיין חיובם בפועל, שעדיין לא נודע להם עד שעלו לגדולה, אבל משנתחייבו בקרבן, אינם נפטרים]. אבל מתלמוד דידן מבואר בכמה מקומות שטעמו של ר' שמעון הוא, שמצריך חטאה וידיעה בחיוב. ולפי הירושלמי, ר' שמעון אינו חולק על הדין הראשון, כשחטאו ועברו מנשיאותם, שחייבים. [ואפשר שאף לשיטת הבבלי אינו חולק. אבל רש"י ותורא"ש לא כתבו כן] (עפ"י רש"י).

(ע"ב) 'למה נקוד על וי' שבקומה של בכירה – לומר לך שבשכבה לא ידע אבל בקומה ידע. ומאי הוה ליה למעבד, מאי דהוה הוה? נפקא מינה דלפניא אחרינא לא איבעי ליה למישתי'

– תימה, הלא פשט הכתוב נראה כסותר לדרש, והרי אין מקרא יוצא מידי פשוטו? ויש לפרש שהיתה לו ידיעה מעורפלת, ידע ולא ידע.

ועוד י"ל: שתי משמעויות הן ל'קימה' – פעולת הקימה, או מצב של קימה, היינו, העמידה שלאחר הפעולה. [ע' כס"מ הל' ק"ש (ספ"א) דמדאורייתא זמן ק"ש כל היום, ד'ובקומך' היינו כל זמן שבני אדם במצב קימה, דומיא ד'בשכבך' – הזמן ששכובים. ואכ"מ]. והניקוד על המלה בא למעט ממשמעותה המלאה, שלא ידע בעת הקימה, אמנם ידע אחר כך, כשהיתה כבר במצב של 'קימה', והיה לו להזהר ללילה הבא. ומדויק הניקוד על ה'וא' ד'דוקא, כאילו היה כתוב ללא ו' – 'לא ידע בעת ש'קמה', היינו בפעולת הקימה לא ידע, אבל במצב של קימה ידע (וע' בעל הטורים שם, שכתב שלא ידע בקומה, ועכצ"ל שפירש כנ"ל, שלא יסתור לגמרא. שו"ר כזאת בספר ביצחק יקרא לג"ר אביגדר נבנצל שליט"א, א).

ומהרש"א פירש הדרשה, כאילו כתוב 'ולא ידע בשכבה' – בקומה, כלומר בשעת הקימה לא נזכר בשכיבתה עמו, מפני שכרותו העמוקה בשעת השכיבה, הא את הקימה עצמה ידע בקומה. [יש להעיר שלדרך זו היה ראוי לינקד על הוי"ו ראשונה שב'ובקומה' ולא על השניה]. ובעל התו"ט (בהגהותיו עמ"ס נזיר, בסוף המסכת) צידד לשנות הגרסה 'בקומה לא ידע' [הא בקומו ידע], והוי"ו רומז על זכר.

ככתבם וכלשונם'

(ע"ב) 'עבדות אני נותן לכם' –

'שנאת הרבנות ובריחת הכבוד – משנה ערוכה היא (אבות א): אהוב את המלאכה ושנא את הרבנות. ואמרו עוד, הגס לבו בהוראה – שוטה רשע וגס רוח. ואמרו: כל הרודף אחר הכבוד – הכבוד בורח ממנו. ואמרו עוד (פסיקתא רבתא): 'אל תצא לריב מהר (משלי כה) – לעולם אל תהי רץ אחר השררה, למה? פן מה תעשה באחרייתה, למחר באים ושואלים לך שאלות – מה אתה משיבם?'. עוד שם, רבי מנחמא בשם רבי תנחום: כל המקבל עליו שררה כדי להנות ממנה, אינו אלא כנואף הזה שהוא נהנה מגופה של אשה. עוד שם, אמר רבי אבהו: אני (ר"ל: הקב"ה) נקראתי קדוש... הא אם אין כך כל מדות הללו שיש בי, לא תקבל עליך שררה. ותלמידי רבן גמליאל יוכיחו, שהיו מוצרכים מפני עניותם ולא רצו לקבל עליהם שררה. הוא מה שאמרו בפרק (כצ"ל) כהן משוח, זו לשונם: כמדומין ששררות אני נותן לכם?! עבדות אני נותן לכם. ואמרו עוד (פסחים פז): אוי לה לרבנות שמקברת את בעליה... כללו של דבר, אין הרבנות אלא משא גדול אשר על שכם הנושא אותו, כי עד שהאדם יחיד ויושב בתוך עמו, מובלע בין האנשים – אינו נתפס אלא על עצמו, כיון שנתעלה לרבנות ושררה, כבר הוא נתפס על כל מי שתחת ידו וממשלתו, כי עליו להשקיף על כולם ולרעות אותם בדעה והשכל ולהישיר מעשיהם... (מסילת ישרים כב. וע"ע רמב"ם – סנהדרין ג, שו"ת משיב דבר ח"ב א).

אמר להו: אוקימתון מסכתא פלן ומסכתא פלן? אמרו ליה: אין – איעתריתו פורתא? אמרו ליה: אין... – 'נ"ל בס"ד, סמך שתי שאלות אלו יחדיו זו עם זו, דתרווייהו חדא נינהו, והוא, כי ידוע דהממון מרחיב לבו של אדם ומפקחו בתורה, וכמו שמסופר על רבנו תם שהיה מניח לפניו על השלחן כלי גדול מלא זהובים ויושב ועוסק בתורה, באומרו כי זהובים מרחיבים לב האדם ויתפקח בעסק התורה, משא"כ אדם דחוק, יהיה שכלו מבובל ואינו מיושב בלימוד התורה. וכאן שאל אותם על מסכתא פלונית ומסכתא פלונית, שהם מסכתות חמורות, ואמרו לו דגמרי היטב, מזה ידע דגמירי להו כלהו מסכתות,

ולכך רצה לדעת מהיכן בא להם סיוע זה שהצליחו בלימודם כל כך בשנים מועטות, כי סתם חכם יש לו דוחק פרנסה, ועל כן שאלם 'אתעתריתו פורתא?' דאפשר העושר גרם לכם הרחבת הלב כדאמרן, או שמא הצלחה נסית היה לכם בעסק התורה שלמדתם הרבה גם מתוך דוחק. ואמרו ליה: אין, נתעשרנו ומוזה היה עזר וסיוע לעסק התורה שהיה לנו הרחבת הלב. והא דאמר 'אתעתריתו פורתא' – ולא אתעתריתו בסתם, היינו בשביל שלא להטיל עין הרע בדבר העושר, כי אם יאמר אתעריתו בסתם הוה משמע נמי עושר רב. או אמר כן לפי לשון בני אדם, כדכתיב יקח נא מעט מים' (בן יהוידע).

'אחד אכלו לשום מצוה ואחד אכלו לשום אכילה גסה' – יש מפרשים שאוכלו לשם תאוה ולא לשם מצוה (ערש"י כאן ובנויר כג.). ויש מפרשים שאוכל מתוך שובע, והמצוה עליו לטורח. (ע' תוס' נויר שם. וכן נראה מדברי הרוקח – המובאים בב"י ובמג"א באו"ח תעו, א).

ואלו דברי הגר"ש נתנוון ז"ל בספרו 'דברי שאול' על אגדות הש"ס (נויר כג):

דהנה עיינינו הרואות בכל דבר ודבר שבני אדם עושים, אם הוא חפץ לעשות, עושה במתינות ואינו נכשל, לא כן אם ממאס בדברים רק שמוכרח לעשות, לזה יארע כמה מכשולות... וזה לדעתי גם במקיימי המצוות; אם אדם רוצה לקיים המצוה ושמה בקיומה, זה לא יארע לו שום פגע רע, ואף אם יאכל דבר שיוכל להיות מזיק לו, עם כל זאת 'שומר מצוה לא ידע דבר רע' יען מה שאוכלו בשמחה ונחת. לא כן מי שאין רצונו לקיים המצוה, רק שמוכרח לקיים מפני הבושה, זה יכשל בה ויאכלהו אכילה גסה...

וזה לדעתי מה שסדר בעל הגדה: 'רשע מהו אומר? מה העבודה הזאת לכם' – והיינו, שהרשע מחשיב כל ענין עשיית הפסח לעבודה (כמ"ש ה'חק יעקב' סימן תעג בשם הירושלמי), והיינו שזהו בעיניו לעבודה גדולה, והיינו משום שנפשו בחלה בו. וזה שאמר 'אילו היה שם לא היה נגאל' – שהרי הקדוש ברוך הוא לא חפץ בזה שיהיו מוכרחים לעבדו, ואם צדקת מה תתן לו'.

'זה שאכלו לשום מצוה – צדיקים ילכו בס'. זה שאכלו לשום אכילה גסה – ופושעים יכשלו בס' – 'כי הפושע לוקח דרכי ה', אשר נתנו לאשרו, להדריכו לצרפו וללבנו, ושיכול מזה להתקרב אל ה' ותורתו – והוא ברוב פשיעתו יקלקלם, ואדרבה, הוא הולך מהם לדרכי שאול, וזה כולל דברים הרבה; זכה – נעשית לו סם חיים, לא זכה – נעשית לו סם המות (יומא עב). זכה – נעשית לו עזר, לא זכה – כנגדו (יבמות ג.). ועוד' (דעת חכמה ומוסר ח"ג ר. והאריך בזה שם בח"א קיז-קכ).

'הן שנתכוונו לשם מצוה... – צדיקים ילכו בס' –

'ורות באה להתגייר מצד האהבה והחשק שהיה לה לאומה הישראלית ולא לקי ישראל... וכן ביאתה לבועז מצד תוקף החשק להעמיד גואל לנפש אישה בפרט, כידוע בסוד היבום דעל כן נקרא 'גואל', ולנפשות כל ישראל בכלל, על ידי הגואל שיצא מזרעם, שזה היה השורש דוד שנמצא בסודם [כמ"ש על 'מצאתי דוד עבדי – היכן מצאתיו בסודם. ב"ר נ], בחשק שהיה בבנות לוט להעמיד תולדות לקיום העולם כולו, ודאגו על השחתת העולם ורצו בקיומו ותיקונו. ורק לזה היתה כוונתם, כמו שאמרו (נויר כג.). הם שכינו לדבר מצוה צדיקים ילכו בס'. ועל כן נקבותיהם מותרות מיד (וכ"כ בעל הטורים – תצא; מהרש"א כאן; משך חכמה וירא). וזהו השורש דוד המלך עליו השלום שהקים עולה של תשובה, לתקן העולם שלא יחרב, ושורש משיח שיתקן לגמרי, וזה כל עסקם. וגם רות כל כוונתה על זה. וזה בא מצד תוקף האהבה לבריות ולשמים' (קונטרס 'קדושת השבת' לר"צ הכהן זצ"ל, מאמר ה עמ' 30).

הנה קטע מתוך המבוא לשו"ת אגרות משה כרך ח':

'בליובאן היו גדולי תורה רבים, ורבנו (= הגר"מ פינשטיין זצ"ל) היה מספר את המעשה דלהלן כדי להראות שהיו מהם שהגיעו למדרגת רוח הקודש כמעט, של גילוי אמיתי בתורה:
בתחילת חורף תרפ"ב חלה אחד מבעלי הבתים ונפל למשכב במיין חולי מוזר ולשונו התנפחה בפיו. כאשר תקיף ליה עלמא ורבנו בא לבקרו, ביקש החולה להוציא כל איש מעליו וסיפר לרבנו את סיבת חליו. לדבריו שבוע קודם לכן בשבת פרשת וירא הקשה כיצד זכו בנות לוט שהמשיח יהיה מצאצאיהן, אף שלא בושו בגילוי עריות שעשו והודיעו שבניהן הם מאביהן, ודיבר עליהן בדרך בזיון. בלילה הופיעו בחלומו שתי נשים זקנות מאד שראשן ופניהן מכוסים ואמרו שהן בנות לוט. הן הוסיפו ואמרו לו ששמעו את טענתו, ובאו מעולם האמת לענות לו. הן טענו שהיו יכולות לומר שמאחר שהן ממשפחת אברהם וניצלו בדרך נס מסדום, לא היו תולים בהם מעשה זנות, והיו יכולות לייחס לעצמן כל מעשה נס, כך שהיו יכולות לומר שנתעברו מן השכינה כביכול, ולייסד דת חדשה כנצרות. והן קראו לבניהן עמון ומואב להודיע שכאשר אשה מתעברת יש לוולד תמיד אב בשר ודם. בזכות זה זכו ויצא מהן המשיח האמיתי.

עוד אמרו שהוא חטא גדול כאשר דיבר עליהן בדרך בזיון. מאחר שהוא דבר עליהן בזלזול, הוא ייענש מידה כנגד מידה כמרגלים (רש"י במדבר י"ד ל"ו) ותשתרבב לשונו ותתנפח בחולי משונה וכך ימות. כשסיים האיש לספר את סיפורו, היסב את פניו אל הקיר ונפטר לעולמו. רבנו ראה בכך עניין אמיתי, מאחר שההסבר נראה לו הסבר אמיתי'.

'גדולה עבירה לשמה ממצוה שלא לשמה, שנאמר תברך מנשים יעל... – והא קא מיתהניא מעבירה?...' – '... ויש עושה מחלוקת או רודף את האדם לשם מצוה, אע"ג שיודע שהוא עבירה לעשות מחלוקת או לרדוף אדם מישראל, מכל מקום מחשב שהוא עבירה לשמה, היינו לשם מצוה ויקבל שכרה, וכדאיתא בנויר (כג) גדולה עבירה לשמה וכו' – ועל זה יש שני תנאים; תנאי הראשון – שלא יהנה מאותה עבירה כלל, וכדאיתא שם גבי יעל שנשתבחה במה שעשתה עבירה לשמה, ומקשה: והא קא מתהני מעבירה וכו' – אלמא, דאע"ג שהיתה רשאה לעשות עבירה משום פקוח נפש דישראל, מכל מקום אם היתה נהנה מעבירה זו, לא נשתבחה כלל, דאסור ליהנות מעבירה לשמה.
תנאי השני – שיש לחשוב אם כדאי עבירה זו דמחלוקת או רדיפה לגבי מצוה זו שמחשב שיעלה ע"י מזה... (מתוך שו"ת משיב דבר להנצי"ב ח"ב ט).

'לעולם יעסוק אדם בתורה ובמצות אפילו שלא לשמה, שמתוך שלא לשמה בא לשמה...' – 'ושלא לשמה, הואיל ואתא לידן נימא ביה מילתא: כי רבנו תם אומר, שני עניני 'שלא לשמה' יש (שבאחד אמרו לעולם יעסוק של"ש ובאחר אמרו 'נוח לו שנהפכה שליתו על פניו'), חד אסיר (כעל מנת לקנטר וכדומה) וחד שרי. ואני הדיוט ופעוט אומר דכל שלא לשמה חד הוא, וכולם עבירה. או (כנצי"ל 'אך') אותה עבירה הותרה, שסופה לבוא לידי מצוה, כמו מציל אשה בנהר ומפקח גל בשבת. וכן משמע בנויר, שמדמה אותה למעשה דיעל. אבל מי שמקשה ערפו לעולם לא יעשה מצוה – נוח לו שלא נברא' (שו"ת מהר"ח אור זרוע סו"ס קסג. 'דבר ד' בפיו אמת' – קונטרס תקנת השבים לר"צ הכהן עמ' 81, ע"ש שהרחיב הענין. וע"ע דברים עמוקים בצדקת הצדיק קסז).

על חילוק התוס' בין לימוד לקנטר לשאר עניני 'שלא לשמה' הקשו אחרונים, הלא למדו שלעולם יעסוק שלא לשמה מבלק, ושם ודאי הוא בגדר 'לקנטר' שהרי הקריב כדי לקלל את ישראל (ע' מהרש"א כאן ואבי עזרי סוף הל' ת"ת). ובספר אמת

ליעקב (בלק כג, כט) כתב לתרץ שאין נחשב 'ע"מ לקנטר' אלא כשמכוין ע"י לימודו שיהא בידו לנצח את חברו, אבל כוונת בלק היתה שיוכה לשכר בזכות קרבנותיו, ורצה ששכרו יהא שהקב"ה יקבל תפילתו ויעשה בקשתו, וזה אינו בכלל קינטור. ולכאורה י"ל באופן אחר, שאף על פי שנוח לו שלא נברא ואסור לעשות כן, יש סגולה בעצם קיום המצוות להביאו לידי לשמה, אפילו כשעושה באופן שכוונתו שלילית בהחלט. [וקושית התוס' היתה ממה שאמרו זאת כהנהגה, לעולם יעסוק שלא לשמה, והלא אסור לעשות כן שהרי נוח לו שנהפכה שלייתו כו'. ועל זאת תרצו שהאיסור נאמר בכגון לקנטר וה'לעולם יעסוק' נאמר בסוג אחר. אבל גוף הדבר שמתוך שלא לשמה בא לשמה קיים אף באופן דלקנטר].

'.. אולם כנראה שאף שאמרו לעולם ילמוד אדם אפילו שלא לשמה שמתוך שלא לשמה בא לשמה, וגם לימוד שלא לשמה מצוה הוא, זהו רק מה שנוגע למצות הלימוד, וכמו שביאר בארוכה בספר הקדוש נפש החיים, אבל מה שנוגע לסגולת התורה להנצל מכל מדה רעה, מהקנאה והתאוה והכבוד המוציא את האדם מן העולם, מסתבר שזהו רק על ידי הלימוד כמצותה, ואף שבסוף מביאה לידי לשמה, אבל עד אז הוא האדם בסכנה גדולה... ועל זה ידו כל הדוים, כי מי הוא אשר לבו שלם אתו שאין בו מכל אלו אשר נפשו של אדם מתאוה להם, ובפרט כשבא לפרסם דבריו ברבים, מי הוא אשר נקי מכל אלו המדות ושיש לו הכוונה הרצויה...'. (מתוך הקדמת אבי עזרי למהדורה תליתאה).

פירושים וענינים נוספים:

יש מפרשים [לתרץ קושית התוס' הנ"ל]: על ידי שיצטער תמיד על תורתו שהיא שלא לשמה, ויירא שמה הוא מאותם שנאמר בהם נוח לו שנהפכה שלייתו וכו', ממילא הרי כאן 'לשמה' (בשם הבעש"ט); – או בדרך זו: גם כשלומד שלא לשמה, יעסוק בה בכוונה שיוכה לבוא לשמה (עפ"י תולדות יעקב יוסף בראשית); –

הרי זו הבטחה שהתורה מסלקת את הפניות החיצוניות ועל ידי כך יבוא לידי לשמה. וכגון הלומד בשביל עושר וכבוד, התורה שהוא לומד תשפיע עליו מדת ההסתפקות שלא יחסר כלום וממילא יהא לומד לשמה (לקוטי אמרי פינחס); –

... על ישראל נאמר ויתהללו כל זרע ישראל. יעקב אבינו פעל זאת לזרעו שאף על פי שעדיין אין כוונתם מבוררת, לא ידח מהם נדה, שהשי"ת יברר שכל עסקם שלא לשמה לא היה אלא שעיי"כ יבואו לעסוק לשמה, ובוה יתפארו כל זרע ישראל, הגם שאינם מבוררים בשלמות (מתוך מי השלוח ח"ב יתרו. וע"ש בח"א תולדות ד"ה ויאהב); –

'לעולם' – אי אפשר להגיע למדרגת לשמה ללא 'שלא לשמה' שקדם לו. ובכל עת שמתעלה ולומד לשמה, נוכח לדעת כי לימודו הקודם היה בבחינת 'שלא לשמה' כלפי מדרגתו הנוכחית (עפ"י ספרים); –

'שמתוך שלא לשמה בא לשמה, שבשכר ארבעים ושתים קרבנות שהקריב בלק – זכה ויצאה ממנו רות' – '...רגיל העולם לפרש (מתוך שלא לשמה בא לשמה) שבסוף ילמוד לשמה, ולפי זה הפירוש, אם כל לימודו יהיה שלא לשמה – אינו עולה לרצון.

אבל בסנהדרין למדנו ביאור אחר, דהכי איתא שם: אר"י לעולם יעסוק אדם בתורה ובמצוות אפילו שלא לשמה, שמתוך שלא לשמה בא לשמה, שבשכר ארבעים ושתים קרבנות שהקריב בלק, זכה ויצאה ממנו רות – הרי למדנו פירוש 'בא לשמה' שהוא זוכה שיצא ממנו דור שיעשה לשמה.

מכל זה למדנו לפנינו מחזיקי הדת, שעלינו להתחזק לעשות כל עצות בקרבנו לעסוק בתורה בבתי מדרשים, וגם לפני בחורי ישראל יעשו בכל עיר שילמדו כל הבחורים, הן עשירים הן עניים בקיבוץ דוקא... (מתוך שו"ת משיב דבר להנצי"ב, ח"א מד).

ע"ע: כלה רבתי פ"ח; ספר התניא סוף פרק לט; חדושי הגר"ר בנגיס ח"ב סוס"י מב מו; אגרות משה או"ח ח"א כ; אבי עזרי סוף הל' ת"ת.

דף יא

'לעולם יקדים אדם לדבר מצוה, שבשכר לילה אחת שקדמה בכירה לציערה – זכתה וקדמתה ארבע דורות למלכות'

– הנה החשיבו חז"ל את הדבר הזה לדבר מצוה [וכן אמרו לעיל: 'הן שנתכוונו לשם מצוה...']. ואף על פי כן אמרו במדרש 'זרוק מטה באויר – אעיקרו נופל... מי שפתח בזנות תחילה, השלים לבסוף. אמותיהן התחילו בזנות – ותאמר הבכירה' וכו' (תנחומא בלק יז). הרי שאף דבר כזה שנעשה לשם שמים, ולמצוה גדולה ייחשב, נוצר ממנו רושם של נטיה לזנות, שבא לידי ביטוי בדורות מאוחרים לזנות של עבירה ממש.

וכדרך שכתב 'אור החיים' הקדוש (דברים יג) על הנאמר בעיר הנדחת ונתן לך רחמים ורחמך שאף כי יש בהריגתם מצוה, המעשה מוליד אכזריות בנפש האדם, שלכן צריכים לברכה מיוחדת 'ונתן לך רחמים' (שיחות מוסר לגר"ח שמואלביץ, לח תשל"ב).

וכעין זה כתב בספר בני יששכר (סיון ה, כו) שעבירה לשמה עלולה לגרור אחריה עבירה שלא לשמה, ולהפך במצוה, אף כי שלא לשמה היא, גוררת מצוה לשמה. והבאור כנ"ל, שבמצוה, אפילו אם יש בה שימוש בתכונה מזיקה – יש בה זכות והגנה, כבעיר הנדחת, ולהפך בעבירה, אפילו נעשית לשמה, עלולה היא לגרום לעבירה גמורה.

'הב"ע כגון שאכל חצי כזית חלב כשהוא הדיוט ונתמנה והשלימו ואחר כך נודע לו, סלקא דעתך אמינא נצטרף ונייתי כשבה או שעירה, קמ"ל' – יש מי שפרש [בדעת הרמב"ם ודלא כפרש"י] שבדוקא נקטו 'כשבה או שעירה' ולא 'שעיר', כי יש סברא לומר שבעצם גם הנשיא לא גרע מהדיוט, והוא בכלל חיובו של ההדיוט אלא שמוסיף עליו, הלכך כל שאינו מחויב בקרבנו המיוחד, שייך לחייבו קרבן הדיוט, כי אמנם החלק של הדיוט אין לו שייכות לתורת קרבן נשיא, אבל החלק של נשיא שייך להדיוט, שבכלל מאתים מנה. ולכן לולא לימוד מיוחד הוה אמינא שיביא כשבה ושעירה כמו אילו אכל כזית כשהוא הדיוט (עפ"י קהלות יעקב ג).

'באוכל נבלה' – נראה דצ"ל חלב (מהגר"א נבנצל שליט"א).

'ככתבם וכלשונם'

'... דאין לך גרוע מבנות לוט, ומכל מקום אמרו ז"ל מפני שקדמתה למצוה, קדמתה ד' דורות ולמלכות. והיינו, אחר שיצא השורש הטוב שהיה בה ונקלט בישראל ונתגלה הקדושה הגנוזה בדבר זה, מצד הקדושה נקרא קדימה למצוה, אע"פ ששם רובו ככולו ממש היה כלול במחשבות רעות, שהרי לא נבחר מכל אחת מהם אלא פרידה אחת טובה. ונקרא 'פרידה' לשון יונה ולשון פרד, דהא והא איתנייהו; 'כנסת ישראל ליונה אמתילא', ו'אל